

ski“, kakor se bere v letopisu Matice 1870. l. tako-le: „Vse, kar je tam pisano pred letnico 1226., se ne tiče zgodovnice mesta Kranja. Pod l. 854. mi je čisto tuje, da je Mossburg v „Cragno“, tedaj v „krajnska dežela“ prestavljen. Od kod je dr. Klun svoje Goričane zvedel, to tudi je on sabo v grob vzel.

Po takem so leta 1173. Andeksi mejni grofje Istre postali, ki se je razprostirala daleč doli v poznejo vindiško marko, katero še l. 1229. zapazimo, da je zapadala Cirknico, Kočevje, Črnomelj in Metliko, od Cerknice, Loža pa se v Istro raztezala, izvzemši Notranjsko, kjer so oglejski opati gospodarili.

Od zdaj postala je Krajnska in Istra Andeksom druga domovina; nosili so naslov „marchio Istriae“ in imeli več ministerialnih gradov po Gorenjskem in Dolenjskem. Šarfenbergi, katerih rodovinski grad iz škofije Speier izpeljujem, ker je bil leta 1067. en Henrik Šarfenberg od ondot v prvo kanonik v Goslarju in tega leta za speierskega škofa postuliran, bili so ministeriali Andeksov, katerim je Schönleben tako znamenito starodavnost „naredil“, da se še nevesčak čudi, samo to ni prav od njega, da je listine in dokaze v grob vzel, ker drug jih tako ni nikdar videl in ne znal za nje, ko on sam.

Kamnik je bil njih „forum Steun“ in Karnek njih „castrum Stain“, toraj je bila tukaj njih stolica, kedar so na Krajnskem prebivali, ker „in seiner Burg Stain“ je pač določno izraženo, da pomeni stolico, k tem so dokazi druge tukaj zgotovljene listine po ondi se nahajočih Andeksih. Ko so leta 1248. Andeksi izmrli, postal je lastnina Ulrika, kor. vojvoda po njegovi soprogi Neži III. Andeški, katera ga je podedovala.

Rodovina Andeksov je za Kranjsko jako znamenita in odločilna v zgodovini. Kolikor se mi je posrečilo zasledovati njih gospodstvo in sorodstvo v Krajnski, kaže se, da bo naša zgodovina enkrat drugačen obraz dobila, mnogo spremenjen.

Za one, ki se hočejo s krajevno zgodovino pečati, podajam tu nekatere opazke, kaj se pod to ali uno besedo razumi. „Tabor“ izvira iz časov Turkov, včasih tudi na rimskih razvalinah; „gomile“, „raka“ = „Heidengräber“; „cesta“ kaže na staro cesto; „Gradišče“ = rimski ali predrimski grad; „Starigrad“ = grad iz srednjega veka; „v zidovji“, „v zideh“ = rimsko; „ajdna“, „ajdovski zid“, „grad“ = prazgodovinsko; „groblje“, „grublje“, vkup padeno zidovje, Steinhäufen, Mauerwerk aus der Römerzeit, isto tako „ruše“, „rušovlje“; „krtina“ kaže na gomile; „mir“, „mirje“, „mirke“, „mirišče“ = altes Gemäuer; „ognjišče“ = Feuer-Wohnstätte der alten Völker; „Posovca“, „Šutna“ = verschüttetes Gemäuer; „Pristava“ = Meierei der mittelalterlichen Schlösser; „Razdrto“ = zerstörter Ort oder Gemäuer; „Stari trg“, mesto, če ni zdaj več, kaže na nekdanjost, na priliko forum Gatenwerde = Hrvaški brod; „Straža“ = Hochwarte, včasih prave šance, na priliko pri črnovškem mostu, iz prazgodovinske dōbe ali iz časov Turkov; „Šance“, turške rimske, ali zid; „turn“ pod- nad- = sredoveški gradič; „trnava“, „drnovo“, Festung, Dornstätte na starem zidovji; pravljice od Wallburge ali Nothburge hranijo v besedi pomen; „mostek“ se nahaja pri stavbah na koleh, na močvirji, „kloster, pod- ali nadkloster“, „meniše, meniška vas“ (kaže, kaj da je nekdanj tu bilo); „ostrožno brdo“ = tabor; „mauta“, „Col“, vsakemu lahko razumljivo, „cvingar“ = zabranba; „cerkvišče“ = pokopališče okoli cerkve ali kraj nekdanje cerkve, „Križišče“ se nahaja na vzvišenih gomilah kot „Sonnengottkultusstätte“, preval, razval, „Pogane“, „Pogane“ od pogan = Heide itd. in še več enakega. Veselilo bi me, ko bi se več-

krat kdo oglašil in popisal svoj kraj, samo to bi svetoval, da naj se naslov dá, kaj je obsežek, ker vsak one kraje prebere, kateri ga zanimajo, druge pa redkokrat.

Kaj pa stari gradovi iz srednjega veka? Listine kažejo ogromno gradivo in vendar ga ni nikogar, da bi jih javnosti podal, to je, popisal kraj, velikost, dolgost itd., če je še vidljivo zidovje ali ne, pravljice, ime bližnjih krajev, v kateri fari se nahajajo itd.

Konečno omenjam na popis iz Motnika v zadnjem listu „Novic“, da oni rimski kamen je bil v gornjem Motniku pri eni hiši, in namreč „nagrobni kamen“, toda ne v Motniku izkopan, je li še tam ali kje da je zdaj, to pa mi ni znano.

France Šumi.

Politične stvari.

Národne zahteve Slovencev.

Pričetek novega državnega zbora se dozdeva „Novicam“ pravi moment, da tudi one v besedo sežejo o tistih zahtevah, katere dandanes zvonec nosijo v časnikih naših. Skušali bomo se držati tiste meje, ki je zaznamovana z napisom: „est modus in rebus“, to je, kaj mora in kaj more biti uže dandanes.

Poleg presilnih davkovskih bremen, ki tarejo ljudstva, boli Slovence najbolj to, da v kljub 31letnemu oglašanju in v kljub jasnim postavam ne vživamo narodnih pravic in ravnopravnosti z drugimi avstrijskimi narodi.

Pravi moment je tedaj zdaj, ko imamo nov državni zbor z večino pravičnih mož in pa novo ministerstvo pred seboj, na katero se zaupljivo oziramo, da se Slovenci oglašijo za to, kar jim gré. Za vse, kar je naše in se nam mora dati, stojijo „Novice“ nepremakljivo danes na tistem stališču, kakor so stale preteklih 30 let, al ločiti morajo to, kar je nemudoma mogoče od tega, kar se uže jutri izpeljati ne more. „Tirjaj prav veliko, da vsaj nekaj dobiš“, to je sicer navaden pregovor, al naš vzor to ni, ki v poštev jemljemo današnje finančne in duševne razmere.

O národnih zadevah je Slovencev glavna bolečina ta, da nimamo tega, kar nam člen 19. osnovnih državljskih postav od 21. decembra 1867. zagotavlja. Stavimo si pred oči ta člen, ki se od besede do besede tako-le glasi:

Vsa narodna plemena v državi so enakopravna, in vsako pleme ima nepovredljivo pravico, svojo narodnost in svoj jezik čuvati in gojiti.

Enakopravnost vseh deželskih jezikov v šoli, v uradu in javnem življenju priznava se od strani države.

V deželah, v katerih stanuje več narodnih plemen, naj bodo javna učilišča napravljena tako, da se vsakemu teh plemen dadó potrebni pomočki za izomiko v svojem jeziku, a da ne bode nikomur sile naučiti se katerega drugega deželnega jezika.

Postava ta, od Nj. veličanstva cesarja potrjena, zagotavlja vsem narodom, tedaj tudi slovenskemu narodu, izrečno enake pravice. Postava ta priznava, da ima v slovenskih deželah v šolah, v pisarnicah uradnij, in v javnem življenju slovenski jezik enako pravico, kakor v nemških deželah nemški, v laških laški itd. kjer pa je več narodnih plemen v eni deželi, naj se vsakemu dá prilika izuriti se v svojem jeziku, a drugega učiti se, naj se nihče ne sili. Lepše in pravičnejše postave menda ne moremo si želeli!

Al ta lepa postava ostala je blizo cela le na papirji, to je v principu je bila izrečena, v dejanji ni se vršila, in zakaj ne? — zato, ker se člen 19. „osnovnih državljskih pravic“ prišteva tistim določbam,

ki se izvršujejo še le po posebnih postavah, ki se zato imenujejo „izvršujoče postave“. Slovani smo l. 1867. se radovali tega zakona, ki ga je ukrenil večinoma liberalni nemški državni zbor, in v vsakem boji za narodna pravice v šolah in uradih smo ponosno citirali ta 19. člen, nasprotniki naši pa so se smejali, rekši: „od besede do dejanja je dolga pot“. In res je bilo tako. Zato je treba, da naši državni poslanci vzajemno z drugimi slovanskimi pa tudi pravičnimi nemškimi tovarši delajo na to, da minister Taaffe s tem opraviči zaupanje, ki ga stavimo v njega, da se Slovanom in po takem tudi nam Slovincem pred vsem po sankcioniranih, §. 19. izvršujočih, postavah zagotovi poročstvo, da smo ravnopravni z družimi avstrijskimi narodi. Ker pa s tem zahtevamo le to, kar ustava izreka, se pač tudi noben „ustavoverec“ ne bode mogel ustavljati tej zahtevi, nam pa se zaceli velika rana, za katero krvavimo uže toliko let. — Kako naj se po načelu §. 19. uredijo ljudske in srednje šole na Slovenskem, o tem je kranjski deželni zbor uže toliko načrtov sklenil, da si ne bo treba več glave ubijati zaradi izpeljave dotičnih postav, in isto tako ne o izpeljavi onega člena v uradih, bodi-si političkih, sodniških in družih, kjer uradniki imajo opraviti z ljudstvom slovenskim s pismi in besedo.

Ker v šolstvo spada tudi vseučilišče, za katero tudi so poslednji čas nekateri slovenski časniki svoj glas povzdignili in se je celó velika papirnata borba vnela med „Slovincem“ (pro) in „Slov. Narodom“ (contra), zato se tudi „Novice“ ogniti ne morejo temu vprašanju, vsaj so „Novice“ bile prve, v katerih se je leta 1848. povzdignil glas za vseučilišče v Ljubljani in to od móž, katerim se ne more očitati neprevdarnost mladostna. Naj jih po listu 22. „Novic“ imenujemo vse, ki so peticijo do tadanjih deželnih stanov in mestne gospóske podpisali za osnovo vseučilišča v Ljubljani. Profesorji so bili bogoslovskih šol, zdravniške šole in pa višje gimnazije, in njim na čelu c. k. vladni svetnik in tadanji c. k. protomedicus dr. Sporer, in sicer ti-le: Dr. Matija Jurij Sporer, Jurij Zupan, Jurij Pavšek, Urban Jerin, Franc Metelko, dr. Janez Pogačar, dr. Janez Polc, dr. Matija Leben, dr. Janez Semen, dr. Janez Čuber, dr. Leopold Natan, dr. Franc Šifter, dr. Janez Nep. Biacovski, dr. Bernard vitez Pahner, dr. Janez Bleiweis, dr. Krist. Avg. Voigt, Janez Keršnik, dr. Karl Humel, dr. Viljem Unger, dr. Anton Šubert, dr. Anton Jarc, dr. Janez Nep. Kleman, Anton Pertovt.

Čeravno ti gospodje, navdani tiste vneme, ki je l. 1848. prešinila vsacega, kdor ni bil na pol mrtev za blagor domovine, so v iskrenem pismu izrazili korist in potrebo vseučilišča v Ljubljani, vendar niso prezrli težav in stroškov, s katerimi bi se mogla taka velika naprava ustanoviti. Ker veljá še dandanes isto, kar se uže takrat ni malomarno na stran pustilo, zato rečemo tudi danes mi: vseučilišče za Slovence v Ljubljani iz l. 1848. je lepa ideja in za zdaj ostane lepa ideja; Bog daj, da jo vresničijo potomci po preteku novih 31 let! (Kon. prih.)

Opomba k „jezikoslovnim opazkam“.

Častite čitatelje prosimo popraviti sledeče tiskovne pogrške in dostaviti, kar dostavljam tu. Na str. 235. lev. vrste 21. namesto „(ѣ ali ѣ)“, čitaj (ѣ ali ѣ), — des. vr. 15. namesto blass čit. bloss, — str. 236. vr. 30. in 50. namesto r, d, čit.: r, d, t, — vr. 46. namesto w čit. ю, — str. 247. des. vr. 7. spodej namesto pesenj čit. pesnj, — str. 253. lev. vr. 19. namesto modrijani čit. modrijana, — vr. 37. na-

mesto im auslande čit. im auslaute, — str. 261. des. vr. 21. namesto Kalhaut čit. Kalhant, — str. 271. 36. za besedo „izgovarjanje“ pristavi: „a predlog v da bi imel za oboje izgovarjanje eno in isto obliko“, — str. 277. v opombi 9. vr. spodej namesto: „M. ugovarja“ čit. „M. vgovarja“, — str. 287. lev. vr. 5. namesto (? Vremja?) čitaj (? Vremê?), — vr. 43. namesto χίνοζ čit. χίνοζ, — des. vr. 41. namesto: „kakor mi po svojem“ čit. „oni pišejo po svojem prepričanji, kakor tudi mi po svojem“, — na str. 261. des. v vr. 8—13. sem razložil pomen predlogov v in u; opaziti moram, da tak pomen imata ta dva predloga v staroslovenščini in ruščini vselej kot predloga; pribaviti moram še to-le: predlog u kot prefiks zloženih besedi obdržuje svoj predlogov pomen na vprašanje „kam?“ in „kje?“, a predlog u kot prefiks zloženih besedi ima večkrat drug pomen, ne pa vselej tak, kakoršen kot predlog; v zloženih predlogih ima u mnogokrat tak pomen, kakoršen grški α privativum, lat. in, slov. ne, nemšk. un; a v zloženih glagolih ima u večkrat tak pomen, kakoršen lat. ab, nemšk. ent, slov. od. Na pr. „vgonjatj skot v hlev“ = „vganjati blago v hlev“, „ugonjatj skot“ = „odganjati blago“, — „vjehatj v gorod“ = „pripeljati se v mesto“, „ujehatj iz goroda“ = „odpeljati se iz mesta“. — η.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

Na Mirni bi se bil rad še mudil v kratkočasni družbi starih in novih prijateljev, al politični opravi mi tega niso dopuščali. Vljudni in vrlo domorodni gospod župnik dá toraj napreči, sede k meni in peljeva se proti gradu gospoda grofa Borbota v Rakovniku. Tu nama sreča ni mila, gospoda grofa ni bilo domá, od njegovega oskrbnika gosp. Blagne-ta pa zveva žalostno novico, da je v drugi svoji grajščini Radeljci pri smrtni postelji najstarejšega sina, vriega mladenča, ki je potem res kmalu umrl. Ne le da častita rodovina tarna na grobu njegovem, tudi domovina naša mora žalovati po njem, ki bi jej bil, kakor preblagi oče njegov, z dušo in telesom udan. Pri takih okolščinah se le malo mudiva v samotni grajščini pri gosp. oskrbniku, potem pa jo vsi skup odrinemo proti Zajcu.

Kdo je ta Zajec? Odličen narodojak, šentrupertske fare velecenjeni župan, čegar beseda veliko veljá. Hiša njegova je ob cesti od Št. Ruperta proti Mokronogu, lepo, čedno poslopje. Tam se vstavimo in gremo v sobo za goste ter prašamo po gospodarji. Njegova vljudna in postojna gospá nam odgovorí, da je v Mokronogu zavoljo neke pravde, katero je znani nemčurski zdravnik mokronoški, Saurau (recte Zavri) natvezel župniku šentrupertskemu. To ni bila nič vesela novica zá-me, rad bi bil spoznal tega možaka, a mudilo se mi je naprej in ker ga ni bilo do večera pričakovati domú, sem najel si voz, da me potegne naprej, dosedanja spremljevalca moja pa mi obljubita, da bota uže vse opravila namestu mene. Poslovimo se toraj, mene potegne drug konjič naprej proti Šentjanžu.

Cesta je tu še dokaj zložna; ko pa se zavije kratko pred Mokronogom na levo, je polna klancev.

Predno se cesta zavije naravnost proti Šentjanžu, je velik prostor, na katerem s klanca zagledaš mestu podoben kraj, kajti toliko je videti tu velikanskih poslopij, visokih dimnikov in lepib hiš. Al nad vsem tem leži tihota, okna so pobita, nobenega ropota, z dimnikov se uže dolgo ni kadilo, nikjer ni videti ljudi, nikjer fabriškega življenja, šine na železni cesti so vse uže za-

ali pa vsaj uže pripravljena k sklepu, je nekaj tacega, kar je „zdaj in kar je vselej bilo konečni cilj nemškega objediniteljnega dviganja“. Je li daleč od takih odkritih opomb do naravnost rečene besede, da ni nikakoršnega razločka med sedanjim avstro-nemškim soglasjem in pa soglasjem južne s severno Nemčijo od 1866. in 1870. leta? Iz govora avstrijskega cesarja je mogoče samo sklepati, da imenovano soglasje se bo pokazalo v tem, da bo Nemčija Avstriji na ljubo odstopila od svojega novega ekonomično-političnega principa. Al pri vsem tem se vendar utegne zgoditi, da pri prvem vojnem slučaju z Nemčijo bodo nastopili tudi bolj bistveni posledki sedanjega soglasja. In po oficijoznih organih so, kakor po ukazu, začeli neodvisni nemški časopisi prav v duhu glasovitega državnega poslanca Schönererja pisati o bodoči osodi habsburške monarhije, in zdaj čitamo vsak dan jako odkritosrčne misli o tem, da „avstrijske nemške kronovine ne morejo na vselej ostati odločene od velike nemške očetnjave, katera je bila 1866. leta razdvojena s tem, da je bil uničen tisti traktat, ki je 1815. leta ustvaril nemško zvezo.“ Od 1870. do letošnjega leta so se nemški časopisi skrbno ogibali tega vprašanja. A zdaj po besedah najbolj vplivnih nemških časopisov „po zrelem premišljenji niti misliti ni mogoče, da bi 8 milijonov avstrijskih Nemcev ostalo na vselej odločenih od Nemčije“ (!*)

A nemški časopisi niso zadovoljni samo z dokazovanjem, da je treba zopet sprejeti v naročje „nemške očetnjave“ odločene avstrijske brate, ampak oni so jim našli tudi uže specijalno nalogo. Ta naloga je ohramba in daljno razširjanje nemškega vpliva in nemške mogočnosti na jugovshodu Evrope. Princip, katerega je pred dvema letoma knez Bismark razglasil in po katerem Nemčija nima nikakih interesov na jugovshodu ter zato ne bo prinesla v žrtev za blagor narodov balkanskega polotoka niti enega pomeranskega mušketirja, — ta princip, ki ga je takrat vse nemško časopisje edinoglasno odobraval, nima zdaj, ko je Rusija proti volji Evrope vsaj polovico imenovanega polotoka rešila turškega tiranstva, nikakoršne veljave več; zdaj ta princip določno zametujejo kot „misel, nepristojno taki veliki državi, kakoršna je Nemčija“. „Odrečimo se na vselej“ — piše „Nat. Ztg.“ — „takemu mnenju, kakor da bi mi ne imeli nikakoršnih interesov na jugovshodu Evrope in kakor da bi bila naloga naše vnanje politike samo to, da smo pripravljene na bodočo vojsko s Francijo.“

V perspektivi risujejo nemški časopisi v obče in berolinski še posebej balkanski polotok kot široko tržišče, kjer se bodo produkti avstronemške obrtnije svobodno prodajali po tisti ceni, kakoršna bo Avstro-Nemčija tirjala in dunajska „Politische Correspondenz“ pripoveduje, da se projektira federacija vseh balkanskih kneževin, katera ima biti pod vplivom edine Avstrije in ima služiti kot straža avstro-nemških interesov proti Rusiji“.

Kratko rečeno, iz vseh mnogoslovnih čenč avstro-nemških in nemško-avstrijskih časopisov ni mogoče nič

*) V listu od 19. dne t. m. piše prusko-turška „Neue fr. Presse“: „naše najtoplejše želje, cilj našega večletnega dela, so izpolnene: „Avstrija se potopi v Prusiji“! Bismarkova roka je tu na Dunaji vozal pletla, ki bode osodo Avstrije na osodo Nemčije v prihodnje neločljivo privezal. Zdaj zopet veselo dihamo v zavesti, da je oficialna državna umetnost dovršila, kar smo zmerom priznavali za dobro in potrebno. Der Stern, an den wir glaubten, ohne ihn zu sehen, wird plötzlich zu leuchten beginnen“!

gotovega sklepati, kaj prav za prav je bistvo novega soglasja med Nemčijo in Avstrijo. Avstrijske želje, da bi bil balkanski polotok edino avstrijsko tržišče — to je stara novica. Sanje o balkanski federaciji pod pokroviteljstvom magjaro-nemškim — pa tudi je stara pesen. Kar izbuja našo pazljivost, to je le „vojska za balkanski polotok“, o kateri zdaj toliko govore v nemških časopisih. Kaj to pomeni? od koga hoté osvoboditi uže osvobojene in neodvisne kneževine? — mar li od svobode in od neodvisnosti!“

Kakor prvi ruski časopis, tako sodi o politiki tudi prva ruska stranka, ako se ogromno večino ruskega naroda more imenovati stranka. Želeti bi bilo, da bi avstrijski Slovani pazljivejše čitali berolinske časopise ter se spomnili stare prislovice: „Timeo Danaos et dona ferentes“. Obžalovati bi bilo, ako bi se prepozno kесali, da so si sami želeli Pandorinega dara.

Národne zahteve Slovencev.

(Konec. *)

Kakor je nujna potreba, če hoče v mnogonarodni Avstriji ustava resnica postati, da člen 19. osnovnih državljanskih postav v šolah in uradih zadobi popolno veljavo, tako ne vidimo uže zdaj sile za vseučilišče slovensko v Ljubljani, če bi tudi državne in deželne finančne razmere vse drugačne bile, kakor so dandanes. Dokler se Avstrija ne pomiri po pravem ustavnem življenju in dokler ne potihne po Schmerlingovem volitvenem redu izrejeno nasprotstvo Slovanom, ki tudi v taci deželah hoče gospodariti, kjer je v izginjivi manjšini, in druge narode v mirnem posestvu ustavnih pravic moti in draži, tako dolgo — rečemo — ni misliti na napravo taci velikih zavodov kakor so vseučilišča. „Die slavische Frage ist in Fluss gekommen und muss endlich in gerechter Weise ohne Abbruch der Rechte des deutschen Volksstammes ausgetragen werden auch in Oesterreich“, to je glas ne „panslavistov“, ampak pošteni avstrijskih Nemcev. In sam prestolni govor cesarjev 8. dne t. m. povdarja to z jasno besedo.

Zato se skladamo tudi mi — v principu — z objavami „Slovenca“, ki svojih dokazov za osnovo vseučilišča v Ljubljani ni s trte vil, kakor je nasproti prof. Šuklje v „Slov. Narod“, vsedši se na visoko katedro, v marsičem le puhlo orožje rabil ter naravnost odrekel vseučilišču našemu dijakov in zmožnost profesorjev, kakor da bi na mnogih družih vseučiliščih vse mrgolelo dijakov in bi drugje vsak profesor bil „lux mundi“. Al o tem smo nasprotniki „Slovenčevi“ razpravi, ki se je prenaglil, da je uže zdaj na dnevni red stavil napravo vseučilišča slovenskega. Zahtevanje vseučilišča kakor tudi želja, da bi se vse slovenske okrajne postavile pod eno administrativno glavarstvo, to oboje ste stvari v drugi vrsti prihodnosti naše.

Če tedaj vseučilišče more biti le stvar prihodnosti, vendar po besedah prvega našega politiškega pesnika Koseskega ne držimo križema rok in

„krasno bo sad slovenske reči — ob uri dozorel“.

Delajmo duševne priprave za-nj med drugim s tem, da stvarimo znanstveno terminologijo za vse nauke, ki so predmet različnim fakultetam, kakor zdaj znanstveno terminologijo za srednje šole Matica slovenska za izdanje pripravlja, spisano po gosp. Cigale-tu, ki ne kritikuje del družih, ampak sam jih

*) Tisk tega odlomka se je zakasnil zaradi drugih nujnih objav. Vred.

spisuje in neutrudljivo obogatuje slovnstvo slovensko s potrebnimi knjigami. Uže leta 1849. je komisija učenjakov na Dunaji, sklicana po ministerstvu pravosodja, v delo vzela slovansko „juridično-politiško terminologijo“, ki je leta 1853. na svetlo prišla in katere slovenski razdelek je gosp. Cigale s podporo žalibog prezgodaj nam umrlega dr. Matija Dolenca in pa zaslužnega slovenskega pisatelja gosp. Jan. Navratila, takrat c. k. oficijala, zdaj c. kr. adjunkta najvišje sodnije dunajske, vredil, dopolnil in za natis pripravil. Ker je ta 44 pôl hrvatsko-srbske in slovenske juridično-politiške terminologije obsegajoča knjiga le v malo rokah, pa tudi draga, zato bi bila zdaj — tudi z ozirom na uradovanje uradnikov v slovenskem jeziku — nujna potreba, da bi se mislilo na slov. juridično-politiško terminologijo, in to tem bolj, ker bi treba bilo, minologiji od l. 1853. marsikaj dodati in morebiti tudi marsikaj preurediti. Da imamo to, ne bo težava, spisati potem knjige, ki jih potrebuje juridčna fakulteta vseučilišča. Isto tako naj bi se skrbelo za medicinsko-kirurgično terminologijo v anatomiji, fiziologiji, patologiji itd., da dobimo potrebno gradivo za knjige zdravniške, in isto tako za vse druge nauke, ki so predmet vseučiliščem. Z vsem tem si stvarimo temeljito podlago za književstvo viših strok. Namesti da se pričkam o jezikovih oblikah, ki pridejo in ginejo ko ženske mode, spravimo se — vsaj nam sposobnih moči ne manjka — na učenjaška dela, brez katerih ne bomo mogli na veke ostati. „Res je začetek trud“ — da govorimo zopet s Koseskovimi besedami — al

„tega ne vstrašite se, moč neizmerna je — sklep!“

Če tako delamo priprave za više učilišče, bodi nam zdaj pa resna skrb, da se ljudske in srednje šole na Slovenskem osnujejo tako, kakor zapoveduje narodna ravnopravnost, in da v uradih državnih in deželnih postane §. 19. osnovnih državnih postav — stroga resnica. Narodne spodnje šole morajo biti temelj višim.

Naši dopisi.

Iz Istre 16. okt. J. V. *) — Po Istri smo imeli letos tako slabo letino po vsem, da starci pravijo, da od leta 1817. tako slabe ni bilo. Ozimino nam je zatrla moča, a jarino strašna suša. Vina je po nekaterih krajih malo, po nekaterih pa nič, pa kako bi ga bilo, ker je grozdje celo leto komaj enkrat dež malo poškopil. Zelje in repa sta počela še le zdaj podraščevati. Ljudje so zdaj sejali, al izvan pšenice pri trgovcih niso mogli dobiti semena pivovce, triljače in ozimskega ječmena. Tukaj zdaj mesarji dobro živijo, kmetje prodajajo za potrebo živino prav dober kup; vol, ki je lani veljal 120–130 gold., se zdaj dobi za 70–80 gold. Vlada je zapovedala županom, popisati ljudi po hišah, ubožne in premožne, da bo unim dala na dar, tem pa za plačilo po obrokih turšice, pažola in jarega semena, da glada ne pomrjemo.

V Gorici 26. okt. — Kakor je uni nemški učenjak (Jäger) po trudapolnih studijah „tandem aliquando“ zavohal — dušo in tako pomnožil nemško — „znanstvo“, tako bi se jez skoraj predrznil trditi, da vseh človeških razmer duša je — vreme. Boste koj videli, če ni res. Včeraj je bil krasen dan (vreme!!); vleklo me je popoldne „mit 100 Pferdekraft“ vèn, pa ne „auf den höchsten Heurigen“, ampak na novi — mirodvor. Ta naš

mirodvor bo menda prav „lucus a non lucendo“, to je, mirodvor brez miru. Še celó v svojih dopisih mu jez ne dam miru. Šel sem najprej ogledat novo cesto, ki so jo začeli delati proti novemu pokopališču, katera cesta bo nov kinč naši okolici. Do sedaj so jo speljali komaj za streljaj od Katarini-a proti Blarči. Prišedši do pokopališča postavil sem se sam za komisarja in vse natančno ogledal. Pred vhodom znižava mnogo delavcev globoki jarek, v katerega se voda odceja; izkopano zemljo vozijo na pokopališče. V rakah za poskušnjo in v zgled narejenih so delali zidarji in podajaci, ki so mi pripovedovali, da je bila o hudem vremenu (že spet vreme!!) 16. t. m. pridrla voda va-nje, da si so bile vse s cementom dobro zarajhane. Ej, sem si mislil: ta voda je pa že spet voda na mlin mestno-starešinstvene opozicije in tistih 300 meščanov, ki so pred 2–3 meseci bili podali mestni gospóski prošnjo, da naj bi kaka neutralna komisija svét novega pokopališča še enkrat pregledala in čez katero prošnjo je starešinstvo prve dni septembra na dnevni red prestopilo. Cesar niso omenjeni opozicijski starešine in meščani dosegli takrat, dosegli so zdaj. Komisija od namestništva poslana — pride. Rado vedni smo, kaj poreče. Z ozirom na to, da je pokopališče že dodelano in da je lega njegova jako pristojna, romantična, želim jez, da bi našli kak zdaten pomoček proti mokroti in da bi naše mesto s svojim mirodvorom imelo enkrat — mir. — Sicer sem še našel, da je v sobah čuvaju odmenjenih deževnica novi strop premočila in da je sè vzhodnega ograjnega zidú burja polovico kôrcev odnesla. To ne dela časti inženirjem in zidarjem. — Občni zbor kmetijske družbe pretekli četrtek je imel nepričakovan izid. Izvolili so spet per acclamationem grofa Coronina za predsednika. — Starešinstvo in kupčijska zbornica sta poslala med sejo telegram grofu Coronini-u, v katerem mu častitata k enoglasni volitvi za predsednika državnega zbora. — Za dosego učiteljske sposobnosti sta opravila pretekli teden 2 učitelja preskušnjo, 1 Slovenec in 1 Lah; oba z ugodnim vspehom. Eden pa je dopolnil preskušnjo v tem, da sme učiti tudi z nemškim učnim jezikom. — Tistih 8000 gold., ki jih je presvitli cesar podaril za Primorsko, razdelil je gosp. namestnik tako, da je prišlo 1900 gold. na Goriško, vse drugo na Istro. Dobili so pri nas Lahi 900 gold., Slovenci 1000, in sicer Kanalci 600, Kraševci 400. — Včeraj je bil tukaj, pri našem prevz. knezonadškofu tržaški škof mons. Dobrila. — Danes je kanonik dekan mons. dr. Castellani blagoslovil najstaršo cerkvico v Gorici — cerkev sv. Duha na Gradu. Je namreč vsa popravljena, in zato je bilo treba blagosloviti jo na novo.

Iz Paradišča 20. okt. M. J. — Mir naj bode med mojimi narodi! Te blage besede, ki so cvet prestolnega govora, so tudi nam kmetom globoko segle v srce, ker zdaj za trdno upamo, da bodo resnica postale. In kdo ne bi želel tolikanj potrebnega miru, komur je mar za blagor ljudstva in vé, da ni miru, dokler narod preganja narod. Nemci se pri nas, Magjari pa na Ogerskem hočejo mastiti s špehovko, mi Slovani naj bi pa zadovoljni bili z drobtinami, ki z njihovih miz padajo. Ali nimamo uže dosti vnanjih sovražnikov, da smo še sovražni med seboj! Naj ravnopravnost uže vendar enkrat doleti tudi nas Slovence, da ne bomo tujci na domači zemlji. Kaj bi gospodje rekli, ko bi iz naših kancelij dobivali oglase in druga pisma v kineškem jeziku? Gotovo bi vpili čez krivico. Tako tudi mi, katerim je nemški jezik neznan, po pravici tožimo, da iz kancelij večidel in to še celó plačilna pisma v nemškem jeziku dobivamo. Prestolni govor presvitlega cesarja nam tudi

*) Srčna zahvala za veselo nam znamenje, da še života-rite. Dobro nam došle „prislovice in reke istrske“ natisnimo prihodnjič. Vred.